

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ГРЕЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ**

ГРЕЦЬКИЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

**За загальною редакцією
Юлії Лабецької**

**Маріуполь
МДУ
2021**

4.6 ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛІВ-РЕАЛІЙ У ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛІ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

В центрі новітньої інтегральної парадигми лінгвістичного знання, орієнтованої на антропоцентричний підхід до аналізу мовних явищ, знаходяться питання, що стосуються механізму віддзеркалення в мові специфічних культурних концептів і їх вербалізації за допомогою культурно-маркованих мовних одиниць. На стику двох мов і, відповідно, двох культур лексичні одиниці, які входять до групи безеквівалентної лексики і передають унікальні поняття чужої реальності, – слова-реалії – набувають особливої значущості, зокрема, в світлі того, що питання про природу, типи реалій і способи їх передачі до сьогодні є відкритим. Незважаючи на те, що дослідженню безеквівалентної лексики, яка включає слова на позначення реалій, визначенню їх місця в загальному мовознавстві присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних вчених (Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, Л.С. Бархударов, О.Д. Швейцер, Г.В. Чернов, Г.Д. Томахін, Я.І. Рецкер, Л.М. Соколов, В.Г. Гак, О.В. Федоров, С. Влахов, С. Флорін, Г.Г. Панова, М.Г. Комлев, В.С. Виноградов, О.О. Іванов, А.О. Брагіна, І.А. Стернін, В.П. Берков та ін.), цей прошарок лексики все ще залишається недостатньо дослідженим, оскільки вчені-лінгвісти, що займалися цим питанням, не враховували фактору бінарного зіставлення мов при окресленні межі слів на позначення реалій, не визначали їхні семантичні особливості, не враховували етноспецифіку.

Здійсимо систематизацію, класифікацію та лінгвокультурологічний аналіз слів-реалій, що відображають національно-специфічні фрагменти грецької національно-мовної картини світу, в газетно-публіцистичному стилі новогрецької мови. Найяскравіше, наочно і очевидно національна специфіка мови виявляється в слові. „Лексика кожної мови членує позамовну дійсність своїм, абсолютно особливим чином, не таким, як в інших мовах” [66, с. 266]. Це обумовлено природою і особливостями функціонування даної мовної одиниці. Слово позначає об'єкти навколишньої дійсності. Цілком зрозуміло, що це позначання виробляється крізь призму етнокультурного світосприйняття, тому як слово повинне вписатися в існуючу і діючу картину світу та стати її повноправним і повноцінним елементом. Слово „вносить ідею законності, необхідності, порядку в той світ, яким людина оточує себе і який їй призначено приймати за дійсний” [71, с. 32]. Крім того, слово служить матеріальному оформленню понятійної системи, якою ми користуємося в повсякденному житті [22, с. 108]. Абсолютно закономірним наслідком всіх наведених вище фактів стало первинне дослідження лексичної системи мови на предмет культурно-мовних зв'язків [19; 22; 83; 100], що дало поштовх виникненню і розвитку теорії лінгвокультурології.

Зараз лінгвокультурологічному аналізу поряд з іншими лексичними об'єктами піддаються і слова-реалії, що відносяться до безеквівалентної лексики. Виділення слів-реалій як культурно забарвлених одиниць не викликає сумніву у лінгвістів. На їх матеріалі просліджується прямий зв'язок з культурою того або

іншого народу, яка представлена у вигляді артефактів або слів, обслуговуючих різні сфери культури.

Реалії розглядаються як найбільш яскраві знаки культури, виразники національного колориту: вони є носіями інформації про світ „з етнічних позицій” [81] та містять унікальні специфічні сенси, що корелюють з явищами, властивими одній культурі і відсутніми в іншій. Крім того, вони є найбільш регулярними і найбільш частотними одиницями з національною специфікою. Реалії займають важливе місце в тезаурусі мовної особистості, оскільки репрезентують такі предмети і явища, які можна вважати першочерговими, культурно значимими явищами дійсності. Внаслідок цього, знання етнічних констант, що іменуються за допомогою слів-реалій, розглядається як необхідна складова лінгвокультурологічних підходів, орієнтованих на формування соціокультурної компетенції при вивченні іноземної мови. Воно має велике значення і в професійній перекладацькій діяльності, де переклад виступає як процес інтерпретації знаків однієї культури через знаки іншої культури.

Як було відмічено, незважаючи на інтерес до вивчення реалій в працях з теорії мови, теорії перекладу, лінгвокультурології, багато питань їх функціонування залишаються до теперішнього часу практично не дослідженими.

Невирішеним виявляється, перш за все, ключове питання, пов'язане з лінгвістичним статусом самого терміну, успадкованого з класичних граматик [100, с. 10]. Утворений від латинського *realia* – „речовий, дійсний”, термін реалія в повному об'ємі зберігає етимологічне значення і визначається як „одиничний предмет, річ, те, що є, існує” [67]. У аспекті теорії номінації реалія визначається як денотат імені, тобто сукупність властивостей, що вичленували в актах номінації всіх позначених даним ім'ям реалій, тобто класу об'єктів. У такому розумінні реалія уживається в більшості фундаментальних і прикладних лінгвокультурологічних досліджень.

Категорія реалій не проста і неоднозначна, вона вимагає особливого підходу при їх класифікації і перекладі. Аналіз існуючих визначень реалії дозволяє виділити дві основні точки зору на розуміння цього явища – екстралінгвістичну та лінгвістичну. Прихильники екстралінгвістичного підходу розглядають реалію як „суто позамовне явище, визначаючи її як факти, пов'язані з подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу” [74]. У працях представників лінгвістичної течії релевантним критерієм виділення реалії вважається її „яскраво виражений національно-культурний колорит, „співвіднесеність з об'єктивною реальністю, відображеною в свідомості конкретної лінгвокультурної спільності і, як наслідок цього, відсутність відповідностей в інших мовах” [19, с. 69].

Необхідно відзначити, що останніми роками в лінгвістичних дослідженнях усе більш очевидною стає тенденція розвитку полісемії терміну і його вживання як для іменування самого предмету реальної дійсності, так і його мовного номінанта. В цьому випадку реалії характеризуються як слова і словосполучення, що служать для позначення явищ і предметів, специфічних для

даної країни, інколи групи країн, що є найтипівішим для робіт по перекладознавству.

Таке розуміння сформувалося в теорії і практиці перекладу після виходу в світ концептуальної роботи болгарських фахівців „Неперекладне в перекладі” (С. Влахов, С. Флорін). Ми послідовно дотримуємося цього „спрощеного і скороченого способу вираження”, розраховуючи проте, що термін зрозуміють правильно: скрізь „реалія” – це слово (або словосполучення), а не об'єкт (референт), названий їм”, – підкреслюють автори [21, с. 15]. На наш погляд С. Влахов і С. Флорін дають якнайповніше визначення реалії: „Реалії – це слова (і словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі іншому. Вони є носіями національного або історичного колориту та, як правило, не мають точних відповідностей (еквівалентів) в інших мовах, і, отже, не перекладаються на загальній підставі, вимагаючи особливого підходу” [21, с. 35]. Подібний підхід дозволяє говорити про те, що реалії відображають певну культуру, несуть певну соціально-оціночну інформацію і „відносяться до лексичного розряду слів, що найчіткіше реагують на суспільні події” [100, с. 5]. При цьому фахівці самі відзначають відсутність єдності в термінології, двозначність і відому умовність терміну в такому його розумінні.

С. Влахов і С. Флорін вважають, що реалії входять як самостійне коло слів до безеквівалентної лексики. У тематичній класифікації ці дослідники поділяють реалії на а) географічні реалії (*грецьк. η ανέμωνη „анемон”, η φηγάς „фіга” та ін.*); б) етнографічні (*οι αρραβώνες „заручини”, οι Αποκριές – „дні карнавалів перед великим постом”, ο καλαματιανός „каламатіанос – грецький танець”, та ін.*); в) суспільно-політичні (*ο δημοτικισμός – „рух за визнання димотики державною мовою”, το νομαρχείο – „номархія, облрада” та ін.*) Частково покривають коло реалій, але з цим частково виходять за межі безеквівалентної лексики терміни, екзотизми, аббревіатури; із реаліями стикаються власні імена і фразеологізми. Ми притримуємося такої ж точки зору щодо визначення реалій, а саме вважаємо слова реалії одним із видів безеквівалентної лексики.

Треба зазначити, що слова-реалії часто використовуються в засобах масової інформації і, власне, в публіцистичному стилі, та якнайповніше відображають культурне та духовне життя країни. Як відомо, публіцистика має своїм предметом актуальні суспільно-політичні питання, що вирішує їх з погляду певного класу в цілях безпосередньої дії на суспільство. Таким чином газетно-публіцистичний стиль мови містить в собі яскраво виражені слова, словосполучення, притаманні окремій культурі. Вони не мають ні повних, ні часткових відповідностей у словнику іншої мови і утворюють безеквівалентну лексику цієї мови [19, с. 18], до якої належать і слова-реалії.

Доречно зупинитись на найбільш вживаних групах слів-реалій в газетно-публіцистичному стилі новогрецької мови. Найбільш численною виявилась група суспільно-політичних реалій, бо саме подіям суспільно-політичного життя країни присвячено більшість публіцистичних статей:

Το απόγευμα, στις 5 μ.μ., η Φιλαρμονική Ορχήστρα του Δήμου Αθηναίων θα παρουσιάσει μουσικό πρόγραμμα στο ισόγειο του Μουσείου, με θέα το αέτωμα του

Εκατομπέδου (**Το ισόγειο** – поверх будівлі, який знаходиться на рівні з поверхністю землі. Це поверх знаходиться перед першим в Греції. Це реалія відносно української мови, а стосовно країн з такою ж системою підрахунку поверхів – ні);

Συνοδευτικό έγγραφο της **Φιλικής εταιρείας** με κωδικοποιημένη γραφή Εικονίζονται τα σύμβολα ΗΕΑ ΗΘΣ που σημαίνουν Ή Ελευθερία Ή Θάνατος (**η Φιλική Εταιρεία** – таємна організація, яка була заснована у 1814 році на острові Одеса Николаосом Скуфа, ціллю якої було організація визвольного руху Греції від турецького гніту);

Το Σαββατοκύριακο που είχε ήλιο και οι Αθηναίοι αισθάνονταν ότι η άνοιξη ήταν κοντά, η Ελλάδα δεν ήταν στα διεθνή πρωτοσέλιδα, και η αισιοδοξία δεν φαινόταν μια παράλογη στάση ζωής, σε ένα τραπέζι γνωστών μου ένας είπε „**μια Χούντα χρειαζόμαστε**” (**η Χούντα** – хунта „Чорні полковники” – військова диктатура в Греції, встановлена 21 квітня 1967 року, щоб запобігти перемозі на виборах лівого „Союзу центру” Παпандреу);

Ο Άρειος Πάγος επικύρωσε εφετειακή απόφαση που είχε επιδικάσει σε 36χρονο εργαζόμενο το ποσό των 40.000 ευρώ, ως χρηματική ικανοποίηση, για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω εργατικού ατυχήματος (αναπηρία 80%), το οποίο σημειώθηκε μεν στον περιβάλλοντα εργασιακό του χώρο, αλλά εκτός ωραρίου, όταν ο εργαζόμενος επιχείρησε να σώσει από πνιγμό ένα σκυλάκι (**ο Άρειος Πάγος** – Касаційний суд — вищий спеціалізований суд Греції з розгляду цивільних і кримінальних справ).

Слід відмітити, що в газетно-публіцистичному стилі новогрецької мови, окрім суспільно-політичних реалій, зустрічаються етнографічні реалії:

Δεν πρέπει να φύγουμε από εδώ χωρίς συμφωνία συμπλήρωσε ο πρόεδρος της ΓΣΕΒΕΕ. „Να παραγγείλουμε **σουβλάκια** και γύρο, να μη λέει το ΚΚΕ ότι εδώ μέσα τρώμε αστακούς και χαβιάρι και μας πλακώσει... είπε ο κ. Παναγόπουλος” (**Το σουβλάκι** – сувлакі – популярна грецька закуска);

Σήμερα, **πανηγύρεις** οργανώνονται στην Ελλάδα σε ενορίες με την ευκαιρία θρησκευτικών εορτών. Κατά τη διάρκειά τους γίνεται συνήθως η λειτουργία, περιφορά εικόνας καθώς και λειτουργία υπαίθριας αγοράς (**το Πανηγύρι** – святкування традиційного релігійного свята шляхом зібрання віруючих навколо храму і їх участю в різних розвагах і святкових заходах);

а також γεωγραφічні реалії: Η οικομενική διάσταση του Αγίου Όρους το κάνει πολύ σημαντικό για την εποχή μας, μια εποχής που καταργεί τα σύνορα, την έννοια των κρατών, τις αποστάσεις (Άγιον όρος – Свята Гора – півострів, третій східний «палець» Χαλκідіки).

Отже, підсумовуючи сказане, ми можемо стверджувати, що реалії, а саме слова, що позначають предмети матеріальної культури існують в кожному народі та є дуже цікавим і незвичайним шаром лексики. Вони – дзеркало, що відображає життя нації. За своєю природою, слова-реалії тісно пов'язані з фоновими знаннями, тому що обидва пласти лексики, разом з міжнаціональною інформацією, містять інформацію національного характеру. Тобто, такі лексичні одиниці як реалії створюють національну картину світу, у якій відображається побут, традиції, поведінка людей, та їх світосприйняття.